

GENERACE RUCHOVĆ ALUMÍROVCŮ

Historické souvislosti

- 70. a 80. léta 19. století - rozmach literatury (i díky májovcům)
- otevření Národního divadla (1881), rozdělení Karlovy univerzity na část německou a českou
- vznikaly nové umělecké organizace, nová nakladatelství
- vydává se mnoho almanachů a časopisů
- založena Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění

lumírovci (křídlo kosmopolitní)

- r. 1873 vzniká časopis Lumír
- navazují na májovce - zejména na jejich úsilí o světovost a svobodu projevu
- píšou spíše intimní lyriku, hodně překládají díla světových autorů
- Jaroslav Vrchlický, Josef Václav Sládek a Julius Zeyer

ruchovci (křídlo národní)

- r. 1868 vydali almanach Ruch (u příležitosti položení základního kamene ke stavbě Národního divadla) navazují na „národní obrození“ (výchovnou funkcí, vlastenectvím, myšlenkou slovanské vzájemnosti, zájmem o venkov)
- píšou vlasteneckou a politickou poezii, často se obraceli do české národní minulosti (patetické verše)
- chtěli, aby se básnický jazyk lišil od mluveného
- Svatopluk Čech a Eliška Krásnorská, Václav Beneš Třebízský, Alois Jirásek
- Eliška Krásnorská (vl. jménem Alžběta Pechová) napsala statí Obraz novějšího básnictví českého (představa básníka ryze národního, který naplňuje program Národního obrození); přispívala literární kritikou do časopisu Osvěta

Spor mezi ruchovci a lumírovci:

Jaroslav Vrchlický - kritizován E. Krásnorskou za to, že není dost osobitý (v časopise Osvěta kritizuje, že je nepůvodní)

Jaroslav Vrchlický

- vlastním jménem Emil Frída
- narodil se v Lounech v kupecké rodině, na filozofické fakultě studoval historii, filozofii a románské jazyky, působil jako vychovatel v hraběcí rodině v Itálii, byl také tajemníkem ČVUT, jmenován profesorem srovnávacích dějin literatury na Karlově univerzitě; po mozkové mrtvici dožil v ústraní v Domažlicích, lumírovec
- vytvořil nejrozsáhlejší dílo v české literatuře (původní knihy a překlady, až 270)
- dílo dnes nepřehledné, mnohomluvnost (kvalita často rozmělněna), ale i dobré knihy
- tendence lartpourlartismu (umění pro umění)
- vedl do české literatury nové básnické formy (především z románských kultur - rondel, gazel)
- tematicky se zajímal o vše - povrchnost (nemohl jít do větší hloubky), všeobecné úvahy
- svým dílem začlenil českou literaturu do evropského kontextu - otevřeli jsme se západnímu světu
- odmítal moderní umělecké směry

Lyrická díla

Eklogy a písničky - intimní, milostná lyrika inspirovaná šťastnou láskou k Ludmile (dcera Sofie Podlipské) Tak mám tebe plnou duši

Dojmy a rozmory - milostná a rodiinná poezie (manželka smyslem života)

Mně v hloubi srdce vždycky láska zpívá - forma sonetu

Balada o vlasech mojí paní - podobá se ódě, forma villonské balady

Poutí k Eldorádu - intimní lyrika, verše opěvující přírodu

Cesta orčešim

Prolog (Hle, příroda mír všemu vrátí, / i skály zdobí, hroby šatí/ květ broskve tká na starou zed' / já v jejích stopách kráčím ted')

Hudba v duši - důležitost formy, básně složitých strof (fr. balada, gazel, sestina)

Ó Praho - gazel

Hlas v poušti - vlastenecké a politické básně, sonety

Naši řeči

Nové sonety samotáře - sbírka znělek, osobní a reflexivní lyrika

Své dceři - (Až jednou lidé budou po let skonu,/ ó dcero, ptát se, čím tvůj otec byl?/ Tu odpověz: Člun, který ztratil cíl,/ a jelen uštíván směčkou chrtů v shonu.)

Okna v bouři - intimní lyrika, vyjádření zklamání ze ztruskotaného rodinného štěstí a z nepochopení nastupujících generací; melancholie, rezignace

Ne, Bože, více štěstí - (Ne, Bože, více štěstí! Jen klid, jen klid, jen klid!)

Za trochu lásky...

Za trochu lásky šel bych světa kraj,
šel s hlavou odkrytou a šel bych bosý,
šel v ledu - ale v duši věčný máj,
šel vichřici - však slyšel zpívat kosoř,
šel pouště - a měl v srdci perly rosy.
Za trochu lásky šel bych světa kraj,
jak ten, kdo zpívá u dveří a prosí.

Strom života - víra v radost, lásku, štěstí, předtucha smrti, vyrovnaný klid, odevzdanost osudu, láska k životu

Díky

Sobě na hrob - epitaf

Epická díla

Selské balady - náměty z českých dějin, obrazy selských bouří v 16. - 18. století, baladické příběhy, vlastenecká a sociální tematika, časté postavy lidových rebelů

Lorecký ze Lkouše - na začátku: Šamonické zvony pěkně vyzvánějí;/sedlákům je běda, páni - ti se smějí./ a ke konci: Šamonické zvony bouřně vyzvánějí,/ pánum dnes je běda, sedláči se smějí.

Balada vánocní - jak se vzbouřili sedláči, ale páni je chytli a pověsili na strom -do něj ale uhodil blesk a všechno začalo hořet

Zlomky epopeje - autor sleduje na vybraných událostech vývoj dějin lidstva k pokroku a humanitě - etický vývoj, třetinu básní tvorí básně s námětem z antiky

Spartakus - to byl otrok, co vedl jejich vzporu

Dramatická díla

Hippodamie - antický námět, trilogie

Drahomíra, Bratři, Knížata - náměty z českého středověku

Noc na Karlstejně - veselohra, využívá motivu zákazu pobytu žen na hradě krále Karla IV. (na hrad se chce dostat císařovna Alžběta (4. manželka Karla IV.) a Alena, kt. miluje císařského senka pana Peška)

Překlady - překládal až z 18 jazyků současnou i antickou literaturu; př. Faust, Andersenovy pohádky, Božská komedie, díla Calderona, Shakespeara, Huga, Byrona, Dumase, Poea, Whitmana...

IDEÁL HARMONICKY ROZVINUTÉHO ČLOVĚKA

RENESENCE (14. - 17. stol.)

• vznik v Itálii, u nás až od 70. let 15. stol. - do 1620 (bitva na Bílé hoře) - spíše **humanismus**

humanismus

• určité hist. období, forma odporu proti středověku, znovuzrození antiky, umělecký sloh

renesance

• vychází z humanismu - nový názor na svět a na člověka

• hodnoty (středověk - renesance): bůh - člověk, onen svět - tento svět, víra - rozum, poslušnost - svoboda, asketismus(odříkání) - umění radovat se z daru života, jeden názor - tolerance, vzdělaní šlechtici - I měšťané

• objev knihtisku v pol. 15. stol. v Německu

• architektura: staví se hlavně šlechtická sídla (zámkы a paláce) a měšťanské domy, horizontalita a statičnost, antické stav. prvky, arkády, Fillipo Brunelleschi vytvořil kupoli florentského dómu; chrám sv. Petra ve Vatikánu

• sochařství a malířství: všeobecný umělec, renesanční člověk, perspektiva, Leonardo da Vinci (hudebník, architekt, vědec, vynálezce, anatom - pitval, malíř - Poslední večeře Páně, Mona Lisa), Michelangelo Buonarotti (socha Davida, fresky v Sixtinské kapli - Stvoření světa), Raffael

• u nás ren. později kvůli husitům a protestantismu (katolická Itálie), zámky Litomyšl, Velké Losiny, Nový Jičín, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Telč; hist. jádra měst - Telč, Belveder (Letohrádek královna Anny)

• hudba: polyfonní, Orlando di Lasso, Giovanni Pierluigi da Palestrina

• věda: Mikuláš Koperník, Johannes Kepler, Galileo Galilei, Francis Bacon (filozof), Niccolo Machiavelli (politika), alchymisté (u Rudolfa II.)

RENESENCE VE SVĚTĚ

Dante Alighieri

- Ital, žil ve vyhnanství

Božská komedie:

- duchovní epos, alegorická básnická skladba, 3 části - Peklo, Očistec, Ráj

- poč. 14. stol. renesanční rysy: hrdina sám autor, zachycení prožitku lásky (k Beatrice), obdiv k antické vzdělanosti, snaha poznat nadzemský život (ne pozemský) - náboženský námět

- Dante zabloudil v lese a je pronásledován 3 šelmami, které představují 3 hlavní hříchy: smyslnost, pýchu a lakovu. Uniknout mu pomůže básník Vergilius (vyslaný zemřelou milenkou Beatricí). Aby unikl nebezpečí, musí projít Peklem a Očistcem. (Dante se setkává v místech zavržení s mnoha významnými osobnostmi, zachycuje jejich muka a provinění, za která pykají.) Rájem provází Danta Beatrice, protože Vergilius jako pohan tam nesmí vkorčit.

duchovní epos = epos, který vychází z biblických námětů a křesťanské ideologie

Francesco Petrarca

- (14. stol.) - ve vyhnanství, cestoval, i archeolog a historik

Zpěvník:

soubor básní

- Sonety Lauře - píše o lásce k Lauře, zachycuje skutečný prožitek lásky - štěstí i trápení

sonet = žánr lyrické poezie, formální schéma - 2 kvartety po 4 verších a 2 tercety po 3 verších, obsahové schéma - 1. kvartet = teze (tvrzení), 2. kvartet = antiteze (protiklad), tercety = synteze (shrnutí), časté rýmy abba

Giovanni Boccaccio

- Ital

Dekameron:

rámcová novela (příběhy v příběhu), próza

- před nárazou morem prchá na venkov nedaleko Florencie 10 mladých lidí a tam si po deset večerů vyprávějí příběhy (celkem 100 novel). Novelky mají rozmanité náměty, převážně milostné.

- ukázka: Podkoní leží s manželkou krále Agilulfa, což Agilulf mlžky pozoruje. Nalezne čeledinu (ten dělá, jako by spal) a ostříhá ho. Ostříhaný však ostříhá všechny ostatní, a tak se vyhne pohromě.

- autor zachycuje obraz soudobé Itálie, který zjišťuje, že pozemský život má i své radostné stránky, směřuje k oslavě všeho lidského a k výsměchu pokrytectví

novela = krátký prozaický útvar s překvapivým koncem

François Rabelais

- (16. stol.)

Gargantua a Pantagruel:

čtyřdílný satirický román o královské rodině obrů (epopej), humoristický, kritika tehdejší francouzské společnosti a prosazování ideálů renesance

- ukázka: Gargantua zakládá opatství v Thelému, rád je opakem všech druhých - žádné měření času, jen krásní a urostlí lidé, můžou kdykoli odejít, můžou se brát, bez zdí na obvodu, "nejopravdovější ztrátou času je počítat hodiny"

Pantagruel je synem Gargantuy.

Michel de Montaigne

- (16. stol.) - soudce, voják, starosta, filozof života

Eseje: tvůrce literárního útvaru esej, myšlenky působily v osvícenství ("Učitelé nám neustále vřeští do uší, jako by učenost do nás nalévali trychtýrem, a my máme pouze papouškovat to, co se nám řeklo. Chtěl bych, aby učitel tento způsob opravil a aby hněd ze začátku vyzkoušel chápavost duše, která je mu svěřena do rukou; aby žák z vlastního popudu musel věci vyzkoušet, volit mezi nimi a přirovnávat je, aby mu učitel někdy ukázal cestu, jindy aby si ji žák musel hledat sám. Nechci, aby učitel přemýšlel a mluvil sám, spíše bych chtěl, aby poslouchal, co říká jeho žák: ")

esej = úvaha na vznešené téma psaná jazykem krásné literatury, téma literární, kulturní, filozofická nebo společensky aktuálních problémů, o nichž chce autor pojednat originálním a subjektivní